

SECȚIA III. CONTABILITATEA MANAGERIALĂ ȘI MĂSURAREA PERFORMANȚELOR

STRATEGII DE DEZVOLTARE A AUDITULUI INTERN ȘI ROLUL ACESTUIA ÎN SISTEMUL DE MANAGEMENT AL RISCULUI

Conf. univ. dr. Cristina Dolghii, USM

Internal audit as a component of the internal system of risk management objectively examines activity of a legal person and is aimed to offering insurance and consultations to the managers with the view to reaching their objectives by giving recommendations for consolidation of the efficacy of the results of their activity.

Importance of risk management as an activity lies in the possibility to forecast production of a risk event to one extent or another and to take necessary decisions in time in order to reduce risks of some eventual unfavorable consequences.

Auditul intern, în calitate de componentă a sistemului intern de management al riscului, examinează obiectiv activitatea entității și are menirea să ofere managerilor asigurare și consultanță în scopul atingerii obiectivelor propuse, oferind recomandări pentru consolidarea eficacității rezultatului activității.

Începând cu anii 1950, Institutul Auditorilor Interni (SUA), care a fost creat în anul 1941, a emis norme proprii de audit intern, diferite de cele ale auditului extern. Normele date în timp au fost generalizate și din anii 1970 au devenit standarde de audit intern, care, datorită evoluției societății ce se confruntă mereu cu noi provocări, sunt în permanentă schimbare.

În prezent, la acest institut, s-au afiliat peste 90 de institute naționale ale auditorilor interni din diferite țări.

Funcția de audit intern, în Republica Moldova, s-a marcat abia în anii 90, în cadrul controlului financiar, cu timpul s-a reușit divizarea conceptelor de control intern și audit intern.

Practicienii auditului intern constată evoluția rapidă a acestuia, confirmă că obiectivele auditului intern sunt atinse și el a devenit un ajutor de neevitat pentru managerii entității economice.

În relațiile contemporane ale economiei de piață, entitatea economică devine veriga de bază la nivelul căreia este creată producția necesară societății, prestarea serviciilor, se realizează sarcinile de utilizare eficientă a resurselor, echipamentului tehnic, tehnologiei cu productivitate înaltă și vânzarea producției.

În afaceri, apar numeroase acțiuni, survenirea sau nesurvenirea cărora pot să conducă la mari pierderi financiare. Se pot obține surse de finanțare, se poate ține corect evidența și consumarea acesteia, iar pe urmă să fie pierdute, dacă întreprinzătorul nu va prevedea probabilitatea apărării unor acțiuni. La realizarea oricărei activități economice, există pericolul riscului, mărimea căruia este condiționată de specificul afacerii concrete.

Pentru antreprenori, indiferent de forma de proprietate și sfera de activitate, cele mai tipice sunt următoarele riscuri:

- posibilitatea pierderii (distrugerii), lipsei sau deteriorării mijloacelor fixe sau circulante ale entității;
- apariția răspunderii civile a unității pe obligațiile apărute în urma cauzării prejudiciului vieții, sănătății și patrimoniului persoanelor terțe sau mediului înconjurător;
- posibile pierderi sau neîncasare a profitului așteptat.

Aceste cauze pot determina transformări pe parcursul realizării și exploatării obiectivului real, transformări cu efecte negative asupra rezultatelor economice așteptate.

Importanța gestiunii riscului ca activitate constă în posibilitatea de a prognoza într-o anumită măsură producerea evenimentului de risc și de a lua la timp deciziile necesare în vederea reducerii riscului unor eventuale consecințe nefavorabile [5].

Procesul de gestiune a riscurilor poate identifica problemele potențiale, care pot avea consecințe negative nu numai asupra eficienței activităților desfășurate, dar și asupra performanțelor de planificare și strategice ale afacerii.

Deci, riscurile reprezintă o parte naturală a activităților zilnice, iar prevenirea totală a apariției acestora nu este posibilă și oricum ar însemna utilizarea excesivă a resurselor entității. Din aceste considerente, entitatea economică implementează sisteme de management al riscurilor, care să asigure identificarea, evaluarea, gestionarea și controlul posibilelor evenimente sau situații, astfel încât să se obțină o asigurare rezonabilă, în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor entității.

Principalele obiective ale managementului riscului sunt îndreptate către:

- asigurarea îndeplinirii obiectivelor entității;
- protejarea resurselor disponibile;
- funcționarea sistemelor de control adecvate pentru gestionarea situațiilor neprevăzute.

Cadrul normativ în domeniul auditului intern, în sectorul public din Republica Moldova, care este recomandat și pentru sectorul privat, include: *Legea nr.229 din 23 septembrie 2010 privind controlul financiar public intern; Standardele Naționale de Audit Intern; Codul etic, Carta de audit intern, Normele metodologice pentru implementarea auditului intern în sectorul public și alte acte normative și instrucțiuni interne în domeniu.*

Scopul legii *privind controlul financiar public intern* este consolidarea răspunderii manageriale pentru gestionarea optimă a resurselor conform obiectivelor entității publice, pe baza principiilor bunei guvernări, prin implementarea sistemului de management financiar și control al activității de audit intern în sectorul public [1].

În legea privind controlul financiar public intern, sunt prevăzute: scopul și obiectivele auditului intern; principiile fundamentale ale activității de audit intern; tipurile și etapele activității de audit intern; sunt stabilite drepturile și obligațiile conducătorului și personalului unității de audit intern, drepturile și obligațiile managerului entității publice; sunt elucidate circumstanțele existenței unui conflict de interes, restricțiile în activitatea de audit intern și raportarea activității de audit intern.

Adoptarea Standardelor Naționale de Audit Intern prezintă importanță în crearea premiselor comportamentului profesional al auditorilor, planificării și desfășurării auditului, precum și ale raportării asupra rezultatelor obținute. Acestea ajută la asigurarea consistenței și calității raportului de audit, susținând, în același timp, credibilitatea auditorului în fața utilizatorilor rapoartelor de audit.

Obiectivul Standardelor Naționale de Audit Intern constă în definirea principiilor de bază pe care practica auditului intern le urmează, furnizarea unui cadru de referință în vederea realizării și promovării activităților de audit intern, care să aducă un plus de valoare, stabilirea criteriilor de apreciere a funcționării auditului intern, favorizarea îmbunătățirii proceselor și operațiunilor organizaționale [2].

Standardele Naționale de Audit Intern includ standarde de calificare și standarde de funcționare. Standardele menționate conțin subpuncte, care prevăd standarde de implementare practică a standardelor de calificare și standardelor de funcționare.

Standardele de calificare includ următoarele reglementări:

- misiunea, componența și responsabilitățile auditului intern;
- independența și obiectivitatea auditului intern;
- competența și conștiinciozitatea auditorilor interni;
- programul de asigurare și de îmbunătățire a calității auditului intern.

Standardele de funcționare prevăd:

- gestionarea activității de audit intern;
- natura activității auditului intern;
- planificarea misiunii de audit intern;
- realizarea misiunii de audit intern;
- comunicarea rezultatelor misiunii de audit intern;
- monitorizarea evoluției;
- acceptarea riscurilor de către manager.

Codul etic al auditorului intern reprezintă un ansamblu de principii și reguli de conduită, care reglementează activitatea auditorilor interni/angajaților din cadrul unităților de audit intern în domeniul eticii profesionale [3].

Carta de audit intern definește sfera de activitate a unității de audit intern, stabilește poziția acesteia în structura organizațională a entității publice, stipulează drepturile și obligațiile angajaților unității de audit intern, autorizează accesul la personal, documente și bunuri fizice, necesare îndeplinirii corespunzătoare a activității de audit intern.

Normele metodologice pentru implementarea auditului intern în sectorul public oferă îndrumarea metodologică necesară pentru aplicarea Standardelor Naționale de Audit Intern, recomandări privind formularele-tip, exemple practice.

De-a lungul timpului, auditul intern a avut mai multe definiții. Conform Standardelor Naționale de Audit Intern [2], care sunt elaborate în baza Standardelor Internaționale ale Practicii Profesionale de Audit Intern, a fost lansată o nouă definiție a auditului intern: „*activitate independentă și obiectivă, care oferă entității asigurarea unui grad de control asupra operațiunilor, o îndrumă în ceea ce privește îmbunătățirea operațiunilor și contribuie la adăugarea unui plus de valoare acestora, ajută entitatea în atingerea obiectivelor, evaluând, printr-o abordare sistematică și metodică, procesele de management al riscurilor, de control și de guvernare a instituției, cu propuneri de consolidare a eficacității lor*”.

Principiile unei bune guvernări rezidă în transparență și răspundere, economicitate, eficacitate și eficiență, legalitate și echitate, etică și integritate în activitatea entității [1]. Aceste principii se atribuie managerului (administratorului) entității.

Managerul entității organizează sistemul de management financiar și control intern pentru a asigura obiectivele strategice în dezvoltarea activității entității, care includ elaborarea și executarea bugetelor, elaborarea programelor, evidența contabilă, raportarea și monitorizarea. Acestuia îi revine responsabilitatea cu privire la determinarea nivelului admisibil al riscurilor, adecvate pentru entitate; stabilește un sistem de raportare referitor la riscurile existente, care va asigura gestionarea corespunzătoare a nivelului de toleranță a riscurilor la toate nivelurile entității – aceasta va include analiza costurilor și beneficiilor proceselor de control intern; revizuieste sistematic nivelul general al riscurilor în cadrul entității, luând măsurile corespunzătoare.

Managerul entității menține un mediu de control favorabil funcționării sistemului de management financiar și control intern prin [1]:

- integritatea personală, profesională și etica conducerii și personalului;
- stilul de conducere;
- structura organizațională;
- divizarea obligațiilor și responsabilităților;
- politici și practici privind resursele umane;
- competența personalului.

Managerii stabilesc obiectivele și indicatorii de performanță pentru activitatea entității, fiind responsabili de realizarea acestora. Aceștia permanent identifică, evaluează, înregistrează și monitorizează sistematic riscurile, ce pot afecta îndeplinirea obiectivelor și realizarea performanțelor planificate și elaborează măsuri de diminuare a probabilităților riscurilor și/sau a impactului acestora.

Auditul intern, în cadrul entității economice, este subordonat la cel mai înalt nivel ierarhic – managerului unității (administratorului), realizându-și activitatea cu obiectivitate în totală neutralitate.

Auditorii interni și managerii entității economice sunt parteneri având aceleași obiective, printre care managementul eficient al entității și minimizarea riscurilor în afacere, dar este importantă înțelegerea deplină a riscurilor și diferitele moduri în care acestea sunt utilizate, atât în contextul managementului riscurilor, cât și al celui de audit. Este important pentru auditorii interni să înțeleagă că managerii, nu auditorii, sunt responsabili de implementarea eficientă a managementului riscurilor. Faptul că auditorii utilizează termeni și abordări similare la evaluarea riscurilor activității lor de audit și pot oferi recomandări conducerii cu privire la riscuri, nu reprezintă faptul că auditul intern are responsabilități pentru implementarea sistemelor eficiente de management al riscurilor. Responsabilitatea principală a funcției de audit intern constă în revizuirea și testarea procedurilor de control intern implementate de către manager pentru diminuarea riscurilor și formularea recomandărilor în cazul în care sistemul de control intern nu este adecvat.

Conform prevederilor Standardelor Naționale de Audit Intern, auditorilor interni le revine responsabilitatea să contribuie la gestionarea riscurilor în entitate. În acest sens, auditorii interni au următoarele atribuții:

- analizează dacă toate riscurile majore au fost identificate de către conducere și au fost luate în considerație în procesul de definire a cadrului politicilor viitoare;
- verifică dacă procedurile de control intern funcționează într-un mod care atenționează sau limitează impactul riscurilor majore;
- evaluează dacă sistemul de evaluare a riscurilor, instituit de către conducere, prezintă sistematic informații actualizate despre riscurile cu care se confruntă entitatea.

Obiectivul auditului intern este de a asista membrii Conducerii în exercitarea eficace a responsabilităților lor, furnizându-le analize, aprecieri, recomandări și comentarii pertinente referitoare la activitățile examinate.

Auditul intern are scopul:

- de a verifica dacă activitatea desfășurată de către entitate este în conformitate cu politicile, programele și managementul acestuia, conform prevederilor legale;
- de a evalua cât de adecvate sunt controalele financiare și nefinanciare dispuse de conducerea entității economice, și dacă acestea sunt aplicate și în ce măsură, în scopul creșterii eficienței activității acesteia;
- de a evalua cât de adecvate sunt informațiile financiare și nefinanciare furnizate conducerii entității economice, pentru cunoașterea situației reale a activității ei;
- de a proteja elementele patrimoniale ale entității și de a identifica metodele de prevenire a fraudelor și a pierderilor de orice fel.

Responsabilitățile auditului intern, în cadrul entității economice, se stabilesc clar de către Conducere, ce permite accesul deplin la documente, la bunuri și la persoanele care au un raport cu subiectul controlat. Auditorul intern trebuie să fie liber să verifice, să estimeze valoarea politicilor, a planurilor, a procedurilor și a rapoartelor interne și externe.

Chiar dacă rapoartele de audit intern și rapoartele periodice către conducerea superioară analizează aspecte referitoare la managementul riscurilor, auditorii interni nu acceptă responsabilitatea sau obiectivele generale de implementare a sistemelor de management al riscurilor în numele conducerii. Această funcție este exercitată de persoanele responsabile pentru atingerea scopurilor și obiectivelor entității.

Auditorul intern poate atinge obiectivele, dacă în entitate există un sistem de control intern organizat, formalizat, periodic, constituit din standarde și norme profesionale, coduri deontologice, care susțin profesia de auditor și asigură independența acestuia.

În absența unei politici adecvate de management al riscurilor în afacere, întreprinzătorul simte imposibilitatea aprecierii nivelului de expunere la diverse riscuri și imposibilitatea de gestionare adecvată și eficientă a riscurilor în activitatea desfășurată.

Bibliografie:

1. Legea nr. 229 din 23.09.2010 privind controlul financiar public intern // Monitorul Oficial al RM nr.231-234 din 26.11.2010.
2. Standarde Naționale de Audit Intern, Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 98 din 27.11.2007; Hotărârea Curții de Conturi nr.82 din 29.11.2007 // Monitorul Oficial al RM nr.198-202/61 din 21.12.2007
3. Codul etic al auditorului intern și Carta de audit, Ordinul Ministerului Finanțelor nr.139 din 20.10.2010 // Monitorul Oficial al RM nr. 221-222/782 din 09.11.2010.
4. Normele metodologice privind implementarea auditului intern în sectorul public, Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 29.12.2008.
5. Tiuricov C., *Финансовый менеджмент риска* // ASEM, Chișinău, 2005.